

هدیه ایرانی ها به مسلمانان دنیا

عاطفه جعفری خبرنگار گروه فرهنگ

«مادر بزرگ مادری ای داشتیم که همسایه‌ها می‌آمدند و از او می‌خواستند با تسبیح، برایشان استخاره بگیرند. وقتی از ایشان می‌خواستیم که برای من هم استخاره بگیرد با لبخندی و با همان لهجه زیبای همدانی‌اش می‌گفت: «ان‌شاءالله عاقبت به خیر شوی.» بعد از سال‌ها عمر، معنی و مفهوم آن عاقبت به خیری را حس می‌کنم و اینکه توفیقی شد هفت سال از عمر ناقابل را تقدیم به ساحت مقدس پیامبر (ص) کنم.» این صحبت‌های مجید مجیدی است که از انگیزه‌اش برای ساخت «محمد(ص)» می‌گوید. فیلم محمد(ص) مجید مجیدی از محاصره اقتصادی و اجتماعی سه ساله مسلمانان در شعب ابی‌طالب آغاز می‌شود اما خیلی زود به گذشته می‌رود تا مخاطبان شاهد وقایعی شوند که پیش از تولد پیامبر اسلام تا ۱۲ سالگی ایشان رخ داده است. از داستان ابرهه و حمله‌اش به مکه تا لحظه به دنیا آمدن پیامبر، از صحنه‌های وفات آمنه بنت وهب تا صحنه‌های مربوط به دوران شیرخوارگی و خردسالی پیامبر(ص) بخش‌های مهمی از این فیلم هستند. در نهایت نیز فیلم با اولین سفر پیامبر(ص) به شام و رسیدن به صومعه بئیرا به پایان می‌رسد. بحیرا همان راهب مسیحی است که درباره ظهور آخرین پیامبر به ابوطالب بشارت می‌دهد. بسیاری از شخصیت‌های مهم زندگی پیامبر(ص) نیز در فیلم حضور دارند. در گزارش امروز به سراغ این رقیب که محمد(ص) چطور ساخته شد و چرا مجید مجیدی به سراغ این ایده رفت.

کم‌کاری در مورد تصویر چهره رحمانی پیامبر انگیزه ساخت محمد(ص)

سال ۱۳۹۴ بعد از ارکان فیلم محمد(ص) در افتتاحیه جشنواره مونترال، در محل آمفی‌تئاتر بزرگ ژان تیمین دانشگاه مک‌گیل مونترال نشست برای این فیلم برگزار می‌شود. مجید مجیدی در این نشست درباره علت ساخت این فیلم می‌گوید: «حدود هشت سال پیش بزرگداشتی در یکی از جشنواره‌های غربی، برای من گذاشته بودند که مصادف شد با وقایعی که کاریکاتوری در کشور دانمارک کشیده شد و به ساحت پیامبر اکرم(ص) توهمین شد. مثل همه مسلمانان دیگر از این موضوع خیلی دل‌آزده شدم و در نامه‌ای محترمانه خطاب به دبیر این جشنواره گفتم که نمی‌توانم در جایی حضور داشته باشم که به پیامبر من توهمین می‌کنند. به هر حال آن زمان، این نامه به صورت یک اعتراض شد. متأسفانه آزادی بیان دستاویزی برای دنیای غرب شده است که برای من تعریف آنها از آزادی عجیب بود. آزادی هم محدودیتی دارد و چطور می‌شود که به احساسات یک میلیارد هفتصد و پنجاه میلیون نفر از مسلمانان دنیا توهمین کرد و اسمش را گذاشت آزادی؟! بعد از این اقدام توهمین‌آمیز واکنش‌هایی در کشورهای اسلامی نسبت به این حرکت صورت گرفت و پرچم آن کشور را به آتش کشیدند و اتفاقاً رسانه‌های غربی هم این عکس‌العمل را به عنوان نمونه‌ای تعبیر می‌کردند که اسلام دین خشونت است. من با خودم گفتم تا چه موقع باید فقط عکس‌العمل داشته باشیم؟ و بر این باور بودم که ما نسبت به تصویر کردن چهره رحمانی پیامبر اسلام(ص) کم‌کاری کرده‌ایم. جهان اسلام نسبت به شناخت پیامبر کوتاهی کرده است و حتی دیده می‌شود که بعضی از مسلمانان نام مادر پیامبر(ص) را نمی‌دانند و به نظرم پیامبر(ص) میان امتش خیلی مظلوم است. حتی ما در فرهنگ عامه ایرانی هم نسبت به ذات مقدس پیامبر کوتاهی کرده‌ایم و آنقدر که ما مثلاً نذر امام‌زاده‌ها که همه قابل احترام هستند، می‌کنیم؛ آنقدر نسبت به پیامبر شناخت نداریم. این نشان‌دهنده این است که نام و حضور پیامبر اسلام(ص) در فرهنگ عامه ما هم نیامده است. ولی از ابتدا که می‌خواستیم کار را شروع کنیم، گفتم که یا نباید کار را شروع کنیم یا باید در شان پیامبر اکرم(ص) انجام دهیم، اما بعضاً هم دیده شد که در فضاهای روشنفکری که در جامعه خودمان هم زیاد شده، می‌گفتند چرا برای این فیلم ۱۰۰ میلیارد تومان هزینه کردید. درحالی‌که می‌توانستید با این بودجه ۱۰۰ فیلم دیگر بسازید. حرف‌هایی که اصل موضوع و عمق مساله را کوچک می‌کنند. منم می‌شود برای شناخت ساحت مقدس پیامبر قیمت گذاشت؟! این نشان‌دهنده همان نگاه حقیری بود که نسبت به این مساله وجود داشت. به هر حال بدون توجه به همه این حرف و حدیث‌ها کار را شروع کردیم.»

پژوهش‌های محمد(ص) چگونه شکل گرفت؟

یکی از ویژگی‌های پژوهش این فیلم سینمایی علاوه بر بهره بردن از منابع مکتوب، دیدارهای مکرر مجید مجیدی و محمد مهدی حیدریان در مقام کارگردان و مدیر پروژه با علما و مراجع دین اسلام بود که از آن جمله می‌توان به حضور یافتن در محضر آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله جوادی آملی و آیت‌الله وحید خراسانی اشاره کرد. نگارش فیلمنامه محمد رسول‌الله با در نظر گرفتن منابع تحقیقاتی با حضور کامپوزیا پرتوی و همراهی او با مجید مجیدی آغاز شد. با به میان آمدن نام این فیلمنامه نویس می‌شد این حدس را زد که فیلم محمد رسول‌الله با تمرکز بر کودکی خاتم انبیا ساخته می‌شود؛ چراکه کامپوزیا پرتوی از جمله فیلمنامه‌نویسان شاخص در حوزه کودک و نوجوان است و همکاری او با مجید مجیدی مبین روایت کودکی پیامبر اسلام بود. البته مجید مجیدی نیز گرچه به ساخت فیلم‌های شاعرانه شهرت دارد در کارنامه‌اش فیلم‌هایی که شخصیت‌های اصلی آن کودکان و نوجوانان هستند نیز دیده می‌شود. نگارش فیلمنامه محمد رسول‌الله با در نظر گرفتن منابع تحقیقاتی با حضور کامپوزیا پرتوی و همراهی او با مجید مجیدی آغاز شد. با به میان آمدن نام این فیلمنامه نویس می‌شد این حدس را زد که فیلم محمد رسول‌الله با تمرکز بر کودکی خاتم انبیا ساخته می‌شود؛ چراکه کامپوزیا پرتوی از جمله فیلمنامه‌نویسان شاخص در حوزه کودک و نوجوان است و همکاری او با مجید مجیدی مبین روایت کودکی پیامبر اسلام بود. البته مجید مجیدی نیز گرچه به ساخت فیلم‌های شاعرانه شهرت دارد در کارنامه‌اش فیلم‌هایی که شخصیت‌های اصلی آن کودکان و نوجوانان هستند نیز دیده می‌شود. پس از نگارش فیلمنامه اولیه، حمید امجد نیز به جمع فیلمنامه‌نویسان فیلم محمد رسول‌الله پیوست و تمرکز اصلی خود را بر دیالوگ‌نویسی فیلم گذاشت. پس از نگارش فیلمنامه که یک سال‌و‌اندی طول کشید، خرداد سال ۱۳۸۹ پیش تولید فیلم محمد رسول‌الله رسماً آغاز شد و طبق برنامه‌ریزی انجام‌شده شهریور سال ۱۳۹۰ مصادف با عید قربان

ساخت دکور این فیلم سینمایی در شهرک سینمایی پیامبر اعظم(ص) در ۵۵ کیلومتری جاده تهران-قم به پایان رسید.

۲۲۰ هکتار فضا برای ساخت لوکیشن

لوکیشن اصلی فیلم سینمایی محمد رسول‌الله در شهرک پیامبر اعظم(ص) بود که در آغاز کار ۱۰۰ هکتار پیش‌بینی شده بود اما با پیشرفت ساخت این فیلم سینمایی و نیاز به فضاهای بیشتر برای ساخت دکور و همچنین طرح ساخته شدن قسمت دوم و سوم از فیلم محمد رسول‌الله این مساحت گسترش پیدا کرد و در نهایت با ۲۲۰ هکتار مساحت، دکورسازی در آن انجام شد؛ دکورهایی که براساس مستند‌های تاریخی زمان زندگی پیامبر اسلام از دو شهر مکه و مدینه ساخته شده است.

بیش از ۷۰ درصد از فیلمبرداری فیلم محمد رسول‌الله در شهرک پیامبر اعظم(ص) انجام شد و بخش‌های دیگر هم در کرمان و عسلویه صورت گرفت و فقط برای بخش‌های لشکرکشی سپاه ابرهه به مکه و ماجرای معجزه‌ای که باعث شد بزرگان با یرتاب سنگ مانع رسیدن آنها به مکه شوند، نیاز به سفر به هند بود اما پس از به توافق نرسیدن با هندی‌ها این بخش از فیلم محمد رسول‌الله در آفریقا مقابل دوربین رفت.

۲۵۰ قطعه گوش دادیم

تا موسیقی محمد ساخته شد

رحمان آهنگساز هندی و مسلمان، سال ۱۳۹۴ در نشستی پیرامون ساخت موسیقی این فیلم می‌گوید: «من از بچگی هوادار فیلم‌های مذهبی بودم. البته ساخت موسیقی این فیلم اول برام ترسناک بود، زیرا کار من باید مورد قبول حضرت رسول(ص) و خداوند قرار گیرد. به‌رحال هر سینمایی با زتاب‌دهنده فرهنگ آن کشور است، مثلاً سینمای هند تا‌مین‌کننده سرگرمی است. اله‌بولود آینده محور است اما سینمای ایران کیفیت خاصی از معصومیت را متجلی می‌کند و من طرفدار پروپاقرص این فیلم‌ها هستم. کارگردان‌های ایرانی هم ارتباط موثری با مخاطب برقرار می‌کنند.» این آهنگساز در بخش دیگری از سخنانش گفته بود: «درباره تعامل با آهنگساز من سعی کردم تم‌ها به‌صورت ایده در اختیار مجیدی قرار دهم و البته باید او را مجاب می‌کردم که این کار نهایی نیست و خیلی طول می‌کشد موسیقی این فیلم تمام شود، زیرا آقای مجیدی ترجیح می‌داد کار تمام‌شده را بشنود. این فرایند زمان زیادی برد و انرژی زیادی مصرف کردیم تا من و مجید مجیدی به درک مشترکی برسیم. در یکی از سکناس‌ها من «لَبِیکَ اللَّهُمَّ لَبِیکَ» را به موسیقی اضافه کردم و البته نمی‌دانستم که واکنش مجیدی درباره کار من چیست. با این حال او پس از شنیدن این کار واکنش خوبی نشان داد و مرا در آغوش کشید.» رحمان با بیان اینکه ساخت موسیقی محمد رسول‌الله(ص) شش ماه زمان برد، افزود: «نحوه ساخت این فیلم طوری بود که من مدت‌ها منتظر فرصت بودم با چنین پروژه‌هایی همکاری کنم. فیلمی که در آن بتوانم با مخاطب ارتباط بگیرم. فیلمی که موسیقی در آن یک کاراکتر باشد، نه اینکه نقش کاغذی‌نویاری را ایفا کند. قبل از ساخت موسیقی این فیلم درباره چهار، پنج مقام موسیقی عربی مطالعه داشتم. قالب‌های موسیقی عربی شباهت‌های زیادی به مقام‌های موسیقی هندی دارد اما من نمی‌خواستم در این قالب فرو بروم، زیرا می‌خواستم محصول نهایی یک اثر بین‌المللی باشد. به‌رحال هدف از ساخت موسیقی این فیلم ارتباط گرفتن با مخاطب در همه جهان است و صرفاً مخاطب خاورمیانه هدف ما نیست. جالب است بدانید که من و مجید مجیدی حدود ۲۵۰ قطعه موسیقی از بلغاری و مقدونی گرفته تا موسیقی ایرانی گوش کردیم تا بفهمیم موسیقی ما باید دارای چه شکلی باشد.»

این آهنگساز جهانی موسیقی فیلم درباره اینکه آیا از نوازنده‌های ایرانی و تم موسیقی ایرانی استفاده شده است، توضیح داد: «مجید مجیدی می‌خواست موسیقی فیلمش جهانی باشد و قصد ما این نبود که پیام پیامبر اسلام تنها برای ایرانی‌ها و عرب‌ها باشد. قرار بود موسیقی فیلم انعکاس‌دهنده دنیا و بازتاب‌دهنده سبک زندگی حضرت محمد(ص) باشد. بر این اساس، تم سلوات را با گروه کر بزرگی خلق کردیم. برخی از سولوها و همچنین دودوک را در ایران کار کردیم. از نوازنده‌های اهل مصری، هندی و ایرانی نیز در بین نوازنده‌هایمان استفاده کردیم و قصد ما این بود در برکت ساخت این موسیقی همگی شریک باشند.»

بازدید رهبری

از پشت‌صحنه فیلم محمد رسول‌الله(ص)

بازدید مقام‌معمظم‌رهبری از مراحل فیلمبرداری فیلم سینمایی محمد رسول‌الله(ص) یکی از رویدادهای مهم برای این فیلم سینمایی بود تا جایی که مجیدی در نخستین نشست رسانه‌ای خود حضور رهبری را برکت این فیلم عنوان کرد و گفت که رهبر انقلاب در پشت‌صحنه این اثر صحبت‌های بسیاری را درباره شخصیت حضرت محمد(ص) ارائه کردند که مجموع نظرات ایشان اعمال و در اثر ارائه شد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای چهارشنبه ۱۷ آبان‌ماه ۱۳۹۱ برای بازدید از لوکیشن فیلم سینمایی محمد رسول‌الله(ص) ساخته مجیدی به محل فیلمبرداری این فیلم رفتند. با زد ید مقام‌معمظم‌رهبری از مراحل تولید این فیلم سینمایی اولین حضور ایشان در یک پروژه سینمایی به شمار می‌آمد؛ حضوری که نه‌تنه در بیوگرافی این فیلم سینمایی، بلکه در شناسنامه تاریخ

سینمای ایران به ثبت رسید. ایشان پیش از این در پشت‌صحنه سریال تاریخی مذهبی «مریم مقدس» نیز حضور یافته بودند. در بازدید مقام‌معمظم‌رهبری از پشت‌صحنه فیلم محمد رسول‌الله(ص) که ۶ ساعت به طول انجامید، ایشان از قسمت‌های مختلف لوکیشن از جمله قسمت شهر مکه، شعب ابی‌طالب، دیر بحیرا و قسمت‌هایی از مدینه بازدید کردند.

فیلمبردار ایتالیایی چگونه به این پروژه دعوت شد

علاوه بر توجه به مخاطبان داخلی، یکی از دغدغه‌های ذهنی مجیدی حضور عوامل بین‌المللی در ساخت این پروژه سینمایی برای جذب مخاطبان جهانی بود و در نهایت ویتوریو استوارو به‌عنوان مدیر فیلمبرداری، میلائن کرکا کلزاکوچ به‌عنوان مدیر طراحی‌صحنه و دکور، کوردیوری جلوه‌های ویژه میدانی، فرانکو فوماگالی طراحی آکسسوار، اسکات اندرسون جلوه‌های ویژه کامپیوتری، روبرتو پریپگانینی تدوین و آئی. آر. رحمان موسیقی در این پروژه سینمایی همراهی کردند. استوارو، فیلمبردار معروف ایتالیایی که بارها جایزه اسکار گرفته با مجیدی در این فیلم همراه می‌شود. چگونگی پیوستن او هم به این پروژه جالب است و مجیدی آن را این‌طور روایت می‌کند: «هرچه پروژه جلوتر می‌رفت عظمت کار بیشتر دیده می‌شد. وقتی برای این کار می‌خواستم ویتوریو استوارو را بیارم، برخی دوستان با لبخند می‌گفتند: مجید! تو دیگر خیلی جو‌زده شدی. مگر استوارو برای چنین کاری می‌آید؟ ولی در جواب می‌گفتم که ما وقتی این جسارت و جرات را داریم که برای ساحت مقدس پیامبر(ص) فیلم بسازیم، آوردن استوارو چیزی نیست. من ایمیلی را به آژانس فیلمبرداری که استوارو در آن حضور داشت، فرستادم و در جواب زرومه کار او را فرستادند و گفتند که فعلاً در الجزایر مشغول کار است و بعد از یک سال که فیلمنامه کامل را بخواند، برای همکاری در این پروژه سینمایی حضور خواهند داشت. برخی دوستان اینجا بود که می‌گفتند ببین، می‌خواهد شما را سر کار بگذارد. نزدیک سه‌سال بود که تحقیق و نگارش را شروع کرده بودیم ولی با دیدن این جواب از حضور استوارو در فیلم ناامید شدم. بعد از آن دوباره با ایمیل‌نامه‌ای به ایشان فرستادم و دوباره درخواست همکاری کردیم و بعد از یک هفته دیدیم جواب نامه را داد که در آن نوشته بود: «لله المومنین والارواح» و پس از آن استوارو گفته بود: «من افتخار می‌کنم در پروژه‌ای باشم که به نام مقدس حضرت محمد(ص) باشد.» در این نامه قرار ملاقات گذاشتیم و بعد از مدتی به ایتالیا و منزل شخصی ایشان رفتیم و در مورد نگاه نسبت به این پروژه سینمایی با ایشان حرف زدیم. این جلسه از یک صبح تا غروب طول کشید و در مورد این حرف‌زدیم که تا امروز قرالت درستی از اسلام و پیامبر(ص) ارائه نشده است. بعد از اینکه حرف‌هایمان تمام شد، از او پرسیدم: چه شد که به این پروژه آمدی؟ و استوارو هم جواب داد: فکر کن که من به این پروژه دعوت شدم. وقتی بیشتر اصرار کردم، استوارو گفت: من حدود یک‌سال است که از طرف دولت الجزایر دعوت شدم که راجع به معماری شهرهای این کشور فیلم بسازم و همانجا بود که شروع کردم

در مورد اسلام و پیامبر بیشتر مطالعه کنم. او بعد از آن گفت که هرچه بیشتر در مورد پیامبر اسلام(ص) مطالعه کرده، فهمیده چقدر تصویری که از اسلام ارائه‌شده فاجعه‌بار است.» مجیدی در ادامه نقل‌قول‌های فیلمبردار پروژه محمد رسول‌الله(ص) گفت: «استوارو به من گفت در کتاب‌هایی که خواندم آخرین داستان در مورد معراج پیامبر(ص) بود و آرزوی من این است که داستان معراج پیامبر را بسازم. وقتی داستان معراج پیامبر را تمام کردم سراغ کامپیوترم رتم و اولین چیزی که دیدم ایمیل شما بود که خواستید در ساخت فیلمی راجع به پیامبر حضور داشته باشم. همانجا بود که یقین کردم برای این پروژه دعوت شدم. وزارت امور خارجه و وزیر فرهنگ ایتالیا و خیلی‌ها استوارو را منع کرده بودند که به ایران بیاید، ولی استوارو عزمش را جزم کرده بود که در این پروژه حضور داشته باشد. ما برای این کار تعدادی از سیاهی‌لشکرها را از روستاهای اطراف می‌آوردیم. یاد ما است که یکی از این سیاهی‌لشکرها با استوارو اخت شده بود و مثل بلبل با استوارو ایتالیایی صحبت می‌کرد. (خنده حضار) تعجب کردم که سیاهی‌لشکر ایتالیایی حرف می‌زند! بعد که پرس‌وجو کردم، فهمیدم که این فرد استاد دانشگاه است و وقتی فهمیده برای پیامبر(ص) فیلم سینمایی می‌سازند برای سیاهی‌لشکری این کار آمده است.»

کار سخت تولید

نشان دادن چهره رحمانی از پیامبر، برای مجیدی بسیار مهم بود و اینکه فیلم مورد پذیرش همه باشد و باعث اختلاف نشود، او درباره این موضوع و نقطه ثقل فیلم گفته است: «چالش بزرگ ما قرائت‌های مختلفی بود که از تاریخ اسلام بین شیعه و اهل تسنن وجود دارد. ما این مقطع از زندگی پیامبر را انتخاب کردیم تا وفاقی را بین جهان اسلام و مسلمانان ایجاد کنیم. این مطلب بسیار مهم و حساسی است؛ چراکه ما در شرایط و روزگاری به سر می‌بریم که بیش از هر چیزی نیازمند این وحدت بین مسلمانان هستیم. در سال‌های گذشته برخی تلاش کرده‌اند که تفرقه‌ای بین جهان اسلام به وجود بیاورند و در این بین منافع خودشان را پیش ببرند. ما بسیار تلاش کردیم که این فیلم خدای ناکرده شرایطی را به وجود نیاورد که باعث و اسباب جدایی و مشکلات دیگر شود. ما بسیار روی این مساله تلاش کردیم و مقطعی از زندگی پیامبر را انتخاب کردیم که باعث اختلاف نباشد. همچنین از طرفی حساسیت‌هایی وجود داشت مانند نشان ندادن چهره پیامبر که ما به آنها هم توجه کردیم که با توجه به گفته‌ها تقدس‌نمایش دادن چهره پیامبر از بین نرود. تدوینگر وقتی که فیلم ما را تدوین می‌کرد، با توجه به شیوه و تکنیکی که برای نمایش ندادن چهره انجام دادیم کار بسیار سختی داشته است. او می‌گفت: ما در مسیحیت خطا و جفا کردیم که هرکسی را به‌عنوان حضرت مسیح آوردیم و نمایش دادیم و قداست حضرت مسیح را مخدوش کردیم. اینجا چالش‌هایی بود که ما به آن فکر کردیم که مقطعی را انتخاب کنیم که وفاقی را در جهان اسلام ایجاد کرده و بعد از آن بتوانیم با مخاطب غربی هم رابطه خوبی برقرار کنیم. فکر می‌کردیم که این مقطع کودکی و نوجوانی می‌تواند نقطه ثقل فیلم ما باشد.»

